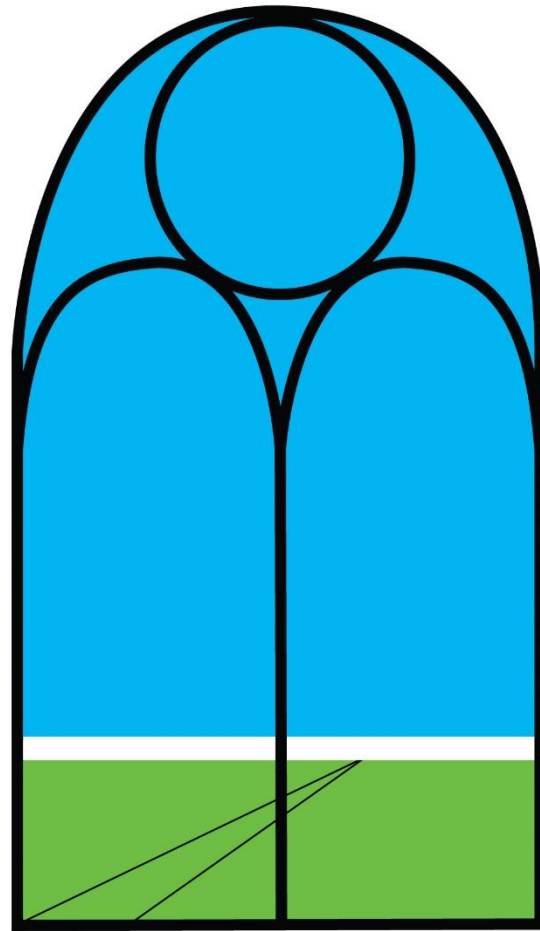

Stichting Kerkenland

Jaarverslag 2022

KERKENLAND

STICHTING

Stichting Kerkenland, jaarverslag 2022

1. Gegevens

Stichting Kerkenland
Tugelaweg 47C
1092 VH Amsterdam
info@stichtingkerkenland.nl
www.stichtingkerkenland.nl
KvK nummer: 55839177
Fiscaal nummer: 851880034
Fiscale status: Culturele ANBI

2. Bestuur

MSc. L.G.J. (Lodewijk) Wesselink, - voorzitter
ir. W.J.A. (Nanette) de Jong – secretaris
drs. C.H. (Chris) Schaapman – lid

3. Belonings- en financieel beleid

Bestuursleden van de stichting ontvangen geen beloning.

Geld onder beheer van Stichting Kerkenland wordt aangehouden op een spaarrekening en rekening courant bij ABN Amro bank. Stichting Kerkenland besteedt geld uitsluitend ter ondersteuning en/of realisatie van projecten die direct verband houden met de doelstelling van de stichting zoals hieronder omschreven. Deze projecten kunnen geïnitieerd en uitgevoerd worden door de stichting zelf of door een derde partij. De totstandkoming en voortgaand onderhoud van de kerken database en digitale kerkenkaart -waarover meer te lezen op onze website- is in de praktijk de grootste kostenpost.

Het grootste deel van onze inkomsten wordt gegenereerd door giften en donaties van particulieren. Sinds oprichting in 2012 is dat bijna 90% van de totale inkomsten. Het restant van de inkomsten bestaat uit giften van cultuurfondsen, en baten als tegenprestatie voor het beschikbaar stellen van onze kennis aan overheidsorganen, kerkgenootschappen of private partijen.

4. Doelstelling, beleid en werkzaamheden

Stichting Kerkenland heeft als statutair doel de bevordering van:

- a) het vergaren, ontwikkelen en verspreiden van kennis
- b) onderhoud
- c) herbestemming

van bedreigde kerken, synagogen en andere waardige religieuze gebouwen. Het actuele beleid is voornamelijk gericht op onderdeel a) *het vergaren, ontwikkelen en verspreiden van kennis van bedreigde kerken, synagogen en andere waardige religieuze gebouwen*. Hiermee is Stichting Kerkenland in de praktijk een kennis instituut, en beogen wij met onze kennis in algemene zin een bijdrage te leveren aan ook de onderdelen onderhoud en herbestemming.

De belangrijkste en meest concrete bijdrage die wij hebben kunnen leveren, is de cofinanciering van een nieuw op te zetten digitaal kerkenbestand met bijbehorende 'kerkenkaart', met daarin een schat aan informatie over duizenden kerken in het Nederlandse kerkenlandschap. Dit project is uitgevoerd in samenwerking met het Historisch Documentatie Centrum van de Vrije Universiteit Amsterdam in de periode 2012 - 2018, als onderdeel van een promotie onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse kerkbouw in de periode 1800-1970. Dit onderzoek -en daarmee ook het opstellen van de database- is uitgevoerd door Dr. Herman Wesselink.

De kerken database is gelanceerd in 2018. Deze is online publiek toegankelijk, via onze website www.stichtingkerkenland.nl kunt u deze bekijken. Nu deze eenmaal is gelanceerd, dient de database op voortgaande basis bijgewerkt en ook uitgebreid te worden. Stichting Kerkenland zet zich hier blijvend voor in. Tevens stellen wij op ad hoc basis de onderliggende data van de kerkenkaart beschikbaar aan derden. Indien het gebruik van de data is ten behoeve van aantoonbaar wetenschappelijke en/of algemeen belang doeleinden, dan stellen we de data gratis beschikbaar. Wel vragen wij op voorhand enige informatie over het (wetenschappelijk) doeleinde, zoals een onderzoeksvoorstel of resumé van het onderzoek. Tevens is aan gratis beschikbaarstelling de voorwaarde verbonden dat Stichting Kerkenland de resultaten van het onderzoek of analyse mag inzien en ook op de website mag publiceren, ter vrije inzage van het publiek. Indien het gebruik van de data is ten behoeve van een commercieel doel, dan vragen wij de gebruiker een bijdrage te doen aan onze stichting, ten behoeve van het voortgaande onderhoud van de database.

Vervolgens zetten wij ons in voor het gedachtegoed kerkbehoud en oplossingen daarvoor, en de bijbehorende brede maatschappelijke discussie. Dit doen wij middels deelname aan symposia, het geven van lezingen, en een actieve Instagram pagina.

Op projectbasis stellen wij onze kennis ook beschikbaar aan derde partijen zoals overheidsorganen, kerkgenootschappen, stichtingen of private partijen uit de kerkelijk erfgoedsector.

5. Projecten

5.1 In 2022 uitgevoerde projecten

5.1.1 Kerken database

In 2022 is de kerken database inhoudelijk niet gewijzigd. Wij hadden graag data updates en een uitbreiding doorgevoerd, echter dat is er bij ingeschoten. Voornamelijk vanwege veel tijd en aandacht besteed aan het tot stand brengen van de handelseditie van dissertatie “*Een sterke toren in het midden der stad*”, waarover hieronder meer. Maar ook vanwege een IT probleem met betrekking tot het doorvoeren van data updates, waardoor we deze vooralsnog niet hebben kunnen doorvoeren. We hebben de updates wel geregistreerd.

Om dezelfde redenen zijn we er ook nog niet aan toe gekomen om de database uit te breiden met kerkgebouwen gebouwd na 1970. Het toevoegen van dit meest recente tijdvak is een laatste stap in de ontwikkeling van de database. Hierna zal de database alle kerken in het Nederlandse kerkenlandschap omvatten.

Het IT probleem is inmiddels verholpen, maar wij verwachten dat ook in 2023 het uitbrengen van de handelseditie veel aandacht gaat vragen. Dus waarschijnlijk krijgt het doorvoeren van de updates en het uitbreiden van de database pas in 2024 weer prioriteit.

Sinds 2021 werken wij nauwer samen met Kerk & Co, een private partij uit de kerkelijk erfgoed sector. Met respect voor de gemeenschap, de kerkelijke waarden en het kerkgebouw zelf, helpt Kerk & Co. kerkgemeenschappen met de uitdagingen ten gevolge van teruglopend kerkbezoek; Budget optimalisatie aan de inkomsten- en uitgavenkant, geschikte nevenfuncties voor het kerkgebouw, algemeen advies, waardebeoordelingen, indien onvermijdelijk verkoop en/of volledige herbesteding van het kerkgebouw, et cetera.

Een onderdeel van de hierboven genoemde samenwerking met Kerk & Co, is het verder uitbouwen en verbeteren van de kerken database. Los van onze Stichting Kerkenland database, had en heeft Kerk & Co dezelfde ambitie. Daarnaast zijn er momenteel in Nederland verschillende andere organisaties met een kerken database dan wel data platform.

Stichting Kerkenland en Kerk & Co zijn van mening dat het niet efficiënt is, en beter voor de kwaliteit van de database, als we de energie en middelen bundelen ten behoeve van één en dezelfde database, in plaats van dat meerdere organisaties ieder hun eigen database maken en bijhouden. Zodoende zijn we aan het bekijken hoe een database vorm te geven die boven de organisaties uitgaat, voor het algemeen belang van de kerkelijk erfgoed sector.

In casu belangrijk om te vermelden, is dat ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een kerken database bezit en beheert. Stichting Kerkenland heeft in 2019 een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van deze database, in die zin dat de Stichting Kerkenland database een belangrijke bouwsteen geweest is voor de RCE database. Vervolgens is deze verder uitgebreid en uitgebouwd door de RCE.

5.1.2 Handeseditie dissertatie

Zoals eerder in dit jaarverslag genoemd, heeft Stichting Kerkenland in de periode 2012-2018, een belangrijke bijdrage geleverd aan een onderzoeks- en dissertatieproject, uitgevoerd door kerkelijk erfgoed specialist Dr. Herman Wesselink bij het Historisch Documentatie Centrum (HDC) van de Vrije Universiteit te Amsterdam. Naast het ontwerpen, inrichten, vullen en lanceren van de genoemde database en kerkenkaart, behelsde het project een beschrijving van de Nederlandse kerkbouw in de periode 1800-1970. Hoe ziet het Nederlandse kerkenlandschap eruit, wat zijn de specifieke kenmerken ervan in kwalitatief en kwantitatief opzicht en op nationaal, regionaal en lokaal niveau? Wat is de unieke religieuze, kunsthistorische en cultuurhistorische betekenis ervan? De antwoorden op deze hoofdvragen van het onderzoek zijn niet alleen belangrijk voor erfgoedprofessionals, maar leiden ook tot meer bewustwording bij het brede publiek. En dat laatste is misschien wel de belangrijkste voorwaarde voor het behoud van kerkelijk erfgoed. Ook is in het kader van dit onderzoek een specifiek op kerkgebouwen gerichte waarderingsmethodiek ontwikkeld, waarmee de erfgoedwaarde van individuele kerkgebouwen kan worden vastgesteld. De rangschikking die bijvoorbeeld gemeentes en provincies zo kunnen aanbrengen, draagt bij aan het behoud van waardevolle kerkgebouwen. Het onderzoek heeft geleid tot de dissertatie: "*Een sterke toren in het midden der stad: Verleden, heden en toekomst van bedreigde Nederlandse kerkgebouwen*".

Sinds afronding van het project in 2018, heeft de dissertatie en de kerkenkaart veel aandacht en overwegend goede recensies gekregen van specialisten uit de erfgoed- en vastgoed sector. Tevens is er ruime media aandacht geweest. Dit heeft er toe geleid dat Dr. Herman Wesselink in 2021 is benaderd door uitgeverij Leon van Dorp, gespecialiseerd in boeken met een culturele, historische of literaire insteek. Deze uitgeverij heeft voorgesteld om de dissertatie uit te geven in een zogeheten handeseditie.

In eerste instantie wordt een oplage beoogd van 300 boeken. Het traject is gestart in 2021 met het opmaken van het manuscript, wat in 2022 is afgerond. Helaas bleek gedurende 2022 dat het initiële budget niet meer dekkend was, gezien de sterk gestegen papier- en drukkosten. Aldus diende meer subsidie aangevraagd te worden, waardoor het proces vertraagde. Net als bij het oorspronkelijke onderzoeks- en dissertatie project in 2012-2018, is Stichting Kerkenland één van de subsidiërende stichtingen. Per ultimo 2022 waren er nog enkele subsidie aanvragen uitstaand, echter werd het duidelijk dat het hoogstwaarschijnlijk wel gaat lukken om het budget tekort te dichten met extra subsidie.

5.1.3 Waardestellingen en omschrijvingen kerkgebouwen

In 2022 hebben wij wederom bij mogen dragen aan kennis bij lokale overheden en uitvoerende instanties over kerkgebouwen onder hun beheer, door middel van het opstellen van waarde stellingen en omschrijvingen van een aantal kerkgebouwen.

In het eerste kwartaal van 2022 hebben wij in opdracht van Kerk & Co voor de Parochie Sint Maarten een beschrijving gemaakt van 7 kerken in de parochie. De Parochie Sint Maarten is een geloofsgemeenschap die behoort tot de Rooms Katholieke Kerk in Nederland. De parochie is onderdeel van het Bisdome Rotterdam. De kerkgebouwen staan in Noordwijk, Noordwijkerhout, Sassenheim, Warmond en Voorhout.

Tevens hebben wij in het voorjaar van 2022 een schriftelijke toelichting gegeven op de waardevolle cultuurhistorische elementen in de Lutherse Kerk aan de Kloveniersburgwal in Amsterdam, in het licht van voorbereidende werkzaamheden voor herbestemming van dit voormalig kerkgebouw. Het gebouw is al sinds 1952 niet meer in gebruik als kerk. Sindsdien tot medio jaren '90 deed het dienst als archiefruimte van De Nederlandse Bank. Hierna heeft het enkele jaren leeg gestaan, waarna het verbouwd is en in gebruik genomen door culturele instelling "Compagnietheater". Vanwege een fusie met andere culturele instellingen heeft Compagnietheater het gebouw in 2021 verlaten. Momenteel wordt het herbestemd tot kantoorruimte. Er zijn nog steeds vele cultuurhistorische en architectonische elementen van het gebouw intact, en dat moet zo blijven. Wij zijn blij dat we hier een rol in kunnen spelen.

5.1.4 Lezingen en symposia

Met regelmaat neemt Dr. Herman Wesselink namens Stichting Kerkenland deel aan lezingen en symposia. In de corona jaren lag dit helaas allemaal stil. 2022 was het eerste volledige post corona jaar, en dat was meteen zichtbaar aan een aantal lezingen en symposia waar wij aan hebben kunnen deelnemen.

Nederlandse kerkbouw in de jaren zestig

Tentoonstelling "Van God los", Museum Catharijne Convent Utrecht, 4 maart 2022. De lezing sloot aan bij veranderingen in kerkelijk Nederland tijdens de jaren '60, het onderwerp van de bovengenoemde tentoonstelling. Daarbij werden representatieve voorbeelden van katholieke, hervormde en gereformeerde kerkgebouwen uit dit decennium getoond.

Bakens met toekomst? Monumentale kerkgebouwen aan het begin van de 21e eeuw

Kekerdom, 11 september 2022.

In deze lezing kwam de actuele situatie rond het gebruik, leegstand en herbestemming van monumentale kerkgebouwen aan de orde. Daarbij werd ingegaan op de ontwikkelingen in de monumentenzorg en de bescherming van kerkgebouwen gedurende de afgelopen halve eeuw.

Van neoclassicisme tot art deco. Honderd jaar rooms-katholieke kerkbouw in Den Haag

Den Haag, 8 oktober 2022.

In deze lezing kwamen de ongeveer 15 rooms-katholieke parochiekerken die tussen 1840 en 1940 in Den Haag werden gebouwd aan de orde met het accent op de veranderingen in de liturgie, architectuur en stedenbouwkundige ligging. Ook de gesloopte en in de Tweede Wereldoorlog verwoeste kerkgebouwen kregen aandacht.

Sicut Sponsa Ornata. De symboliek van de torens en de koepel van de Sint Bavokathedraal in Haarlem

Haarlem 30 november 2022.

Deze lezing, gehouden in opdracht van de Stichting Kathedrale Basiliek Sint Bavo, behandelde de symbolische betekenis van de koepel en torens van de Koepelkathedraal binnen de context van de bouwgeschiedenis en symboliek van kerktorens in het algemeen door de eeuwen heen.

5.1.5 Sociale media, uitdragen belang van kerkbehoud

Het bereik van onze Instagram account blijft gestaag doorgroeien. Het aantal volgers staat inmiddels op 414, dat is weer een circa honderdtal erbij sinds het vorige verslagjaar 2021. Ons account is een leuk en levendig platform. Door het regelmatig plaatsen van foto's, interessante feiten en curiositeiten over allerlei kerken uit het Nederlandse kerkenlandschap, proberen wij mensen te interesseren voor de schoonheid van kerkgebouwen, en het belang van kerkbehoud duidelijk te maken.

5.2 Huidige en geplande projecten

5.2.1 Handelseditie dissertatie

Het is de bedoeling dat de hierboven genoemde uitgave van de handelseditie van "*Een sterke toren in het midden der stad*" in 2023 definitief wordt bevestigd, uitgegeven, en gepresenteerd. Zoals genoemd is de fondswerving nog niet geheel afgerond, maar ziet het er dermate positief uit, dat wij de verwachting durven uitspreken dat het in 2023 inderdaad gaat lukken. Dit zal nog de nodige redactionele aandacht vragen van voornamelijk Herman Wesselink. Stichting Kerkenland steunt het project door middel van een bijdrage in de kosten. De handelseditie maakt de inhoud van de dissertatie meer toegankelijk en leesbaar voor het publiek, wat bijdraagt aan de boodschap van kerkbehoud.

5.2.2 Kerken database

De kerken database blijft een belangrijk onderdeel van Stichting Kerkenland.

In 2023 zullen we voortgaand initiatief nemen om kerken databases / data platforms van verschillende organisaties te bundelen, om zo de krachten en expertise maximaal te benutten, en te voorkomen dat er 2 of 3 dezelfde producten bestaan die in feite dezelfde functie hebben en hetzelfde doel beogen.

Tot nu toe heeft dit initiatief nog niet tot resultaat geleid. Wij zijn overtuigd van het nut ervan voor de brede kerkelijk erfgoed sector, dus wij zetten deze inspanningen voort. Een gehoopte gesprekspartner over een dergelijke "master database" is de RCE, gezien haar gewicht en gezien de historische verwevenheid van de Stichting Kerkenland database met die van de RCE, zoals omschreven in paragraaf 5.1.1 .

Tot het moment dat het zover is, zullen wij als Stichting Kerkenland zelf onze eigen database bijhouden obv ontwikkelingen in het Nederlandse kerkenlandschap. Denk daarbij aan ontwikkelingen zoals nieuwe herbestemmingen van kerkgebouwen, en kerken die door teruglopende bezoekersaantallen gedwongen hun deuren moeten sluiten voor de eredienst. Zoals omschreven in paragraaf 5.1.1, zal de database inhoudelijk pas in 2024 weer een significante update krijgen, en tevens uitgebreid worden met kerkgebouwen gebouwd na 1970.

5.2.3 Sociale media, uitdragen belang van kerkbehoud

Ten slotte gaan we door met onze activiteiten ter promotie van het belang van kerkbehoud; Door middel van regelmatige postings op onze Instagram pagina, houden we de mooie indrukken van allerhande kerkgebouwen levend, en tonen we goede herbestemmingen die als voorbeeld en inspiratie dienen. Ook kunnen we gelukkig weer actief deelnemen aan conferenties, en geven we op ad hoc basis lezingen en rondleidingen.

Financieel verslag boekjaar (1 januari t/m 31 December)

Inkomsten en kosten verslagperiode

<u>INKOMSTEN</u>	2022	2021
Donaties / fondswerving	€ 12.500,00	€ 13.060,00
Lezingen / seminars etc	€ 500,80	€ -
Diensten voor derde partijen	€ 450,00	€ 245,00
Rente spaarrekening	€ 0,23	€ -
	<hr/>	<hr/>
	€ 13.451,03	€ 13.305,00
<u>KOSTEN</u>		
Kosten voor Digitale Kerkenkaart / lezingen / seminars	€ -	€ -
Representatie (website, visitekaartjes etc.)	€ -	€ 72,60
Notaris kosten schenkingsakten	€ -	€ -
Bestuur onkosten	€ -	€ 63,95
Bank & KvK kosten	€ 163,76	€ 118,50
Registratie anbi.nl	€ 34,99	€ 34,99
	<hr/>	<hr/>
	€ 198,75	€ 290,04
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
FINANCIEEL RESULTAAT ¹	€ 13.252,28	€ 13.014,96

¹ Het positief financieel resultaat is deels een gevolg van de onderhandse lening die in vaste donatie tranches van €12.500 per jaar gedoneerd wordt en aldus niet meer als verplichting op de balans verschijnt. Deze lening is in de periode 2015-2017 al door Stichting Kerkenland ontvangen, en aangewend ter co-financiering van het VU-HDC project. Aldus is dat deel van het positief financieel resultaat geen positieve kasstroom.

Balans

ACTIVA

Rekening courant 57.30.35.628
Sparrekening 58.70.37.954

	ultimo 2022	ultimo 2021
€	1.418,52	€ 666,24
€	1.129,49	€ 1.129,49
€	2.548,01	€ 1.795,73

PASSIVA

Schuld:

Onderhandse lening

€ 23.000 € 35.500

Eigen vermogen:

Eigen vermogen ²

€ -20.451,99 € -33.704,27

€ **2.548,01** € **1.795,73**

² Het negatief eigen vermogen is volledig gedekt door de onderhandse lening. Deze lening wordt in vaste donatie tranches van €12.500 per jaar op termijn geheel omgezet in donatie.

Begroting 2023 - 2024

	2023	2024
<u>INKOMSTEN</u>		
Donaties cultuurfondsen	€ -	€ 1.000
Overige donaties / fondswerving	€ 12.500	€ 12.500
Lezingen / seminars	€ -	€ 500
Baten projecten/diensten voor derden	€ 250	€ 500
Totaal inkomsten	€ 12.750	€ 14.500
<u>UITGAVEN</u>		
Onderhoud database kerkgebouwen	€ -	€ 500
Kosten handeseditie dissertatie	€ 1.200	€ -
Uitvoering projecten derde partijen (provincie, gemeente, rijk)	€ -	€ -
Overhead	€ 350	€ 350
Kosten PR / website hosting etc.	€ 125	€ 125
Totaal uitgaven	€ 1.675	€ 975
Begroting resultaat periode 2023-2024 ³	€ 11.075	€ 13.525

³ Het positief begroting resultaat is voornamelijk een gevolg van de onderhandse lening die in vaste donatie tranches van €12.500 per jaar gedoneerd wordt en aldus niet meer als verplichting op de balans verschijnt. Deze lening is in de periode 2015-2017 al door Stichting Kerkenland ontvangen, en aangewend ter co-financiering van de VU-HDC projecten. Aldus is dit positief resultaat niet een kasstroom overschot.